

KÖNYVTÁROS

1978

3.

244
Bemutatjuk

027.421

a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményének plakátrészlegét

A plakát a múlt pillanat számára készül. Alkotói, kibocsátói az aznapi járókelőkkel akarnak valamit közölni, s miután szerepét betöltötte, eltávolítják, hogy helyet adjon egy frissebb aktualitást közlő utódjának. Az újságokhoz hasonlóan, melyekről az a mondás járja, hogy semmi sem olyan érdektelen, mint egy előző napi, és semmi sem olyan érdekes, mint egy száz évvel ezelőtti példány, a kevés számú megmaradt falragasz is már néhány évtized múlva hallatlanul értékessé válik. Hiszen nemigen van még egy olyan nyomtatott dokumentumfajta, mely annyira híven tükrözné a kor levegőjét, amelyben született, mint a plakát. Ugyanakkor azonban olykor a levéltári forrásokkal egyenértékű adatokat is szolgáltathat. Például a történeteknek. Nem hanyagolható el ezenkívül reklám- és művészettörténeti jelentősége sem. Egyrészt igen neves művészek is terveznek plakátot, másrészt ennek a

műfajnak is megvannak a maga kiemelkedő művelői. Éppen napjainkban kezd a művészettörténet érdeklődése nagyobb mértékben a reklámművészet felé fordulni. Újabban a nagyközönség is nagyobb figyelmet tanúsít a plakátok iránt, s a fiatalabb generáció tagjai szívesen díszítik velük lakásukat. Az utóbbi években — először külföldön, majd hazánkban is — megjelentek az eleve az otthonok falára szánt plakátok: a posterek.

Mindez magában véve is indokolja, hogy legyenek közgyűjtemények, melyek gyűjtik, őrzik és feldolgozzák a képes és szöveges falragaszokat, a helytörténeti gyűjtemények azonban végképp elképzelhetetlenek nélkülük. Hazánk legrégebbi és legnagyobb ilyen létesítménye, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteménye úgyszólván magalakulása óta igyekezett e téren is teljesíteni kötelességét. Kötelempéldányt ugyan csak a főváros nyomdájától kapott, de vásárlás és ajándék formájában törekedett beszerezni a város történetéhez fontos adatokat nyújtó plakátokat. A 60-as évek óta a Szabó Ervin Könyvtár válogathat az Országos Széchényi Könyvtárba beérkező anyagból, s így a Budapest Gyűjtemény is szép számban és rendszeresen kap fővárosi vonatkozású falragaszt.

Érdekes plakátok, történelmi dokumentumok

A város történetével foglalkozók számára felbecsülhetetlen segítséget nyújthatnak a közigazgatási hirdetések. Fővárosunk közoktatására, pénzügyeire, egészségügyére, szociális viszonyaira igen jellemző adatokat találhatnak bennük a kutatók. Az ország központjáról lévén szó, a kulturális vonatkozású plakátok nemcsak Budapestnek, hanem az egész ország művelődéstörténetének is becses dokumentumai. A nagyszámú színlapon kívül hangversenyek, ismeretterjesztő előadások, tanfolyamok, szabadegyetemek hirdetései is bő választékban találhatók itt. Történelmi szempontból hallatlanul érdekesek az eseménygazdag, feszült, zaklatott levegőjű korok plakátjai, s ezekkel a Budapest Gyűjtemény különösen jól el van látva. Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc, az első világháború, az 1918/19-es polgári forradalom,



Paizs Goebel Jenő plakátja 1918-ból



Kaldor László 1945-ös plakátja

a Tanácsköztársaság, az ellenforradalom, a második világháború korának, a felszabadulás utáni feszült éveknek s a magyar munkásmozgalom egész történetének dokumentumai nagy számban találhatóak a Budapest Gyűjtemény szöveges és grafikai plakátjai között. A Tanácsköztársaság és az 1945—48 közti időszak plakátjairól kiadott hasonmások közül is jó néhánynak itt található az eredetije. Ami pedig a plakátok művészettörténeti jelentőségét illeti, a magyar alkalmazott grafika történetének kutatói többek között olyan mesterek alkotásait lehetnek fel a gyűjteményben, mint *Biró Mihály*, *Berény Róbert*, *Faragó Géza*, *Filó (Mihályfi Ernőné)*, *Konecsni György*, *Kozma Lajos*, *Pólya Tibor* és *Vértés Marcell*. Végül meg kell említeni, hogy az összegyűlt anyagnak reklámtörténeti értéke is van.

Feltárás, állományvédelem

Ezt az érdekes és értékes állományt sokáig többé-kevésbé ömlesztve tárolták. A 60-as években megkezdődött az anyag feldolgozása, méghozzá rendkívül eredeti módon: a plakátot lefényképezik, az eredeti példányokat polcos szekrényekben,

fol
fér
kő.

nyomdát, a méretet, grafikai plakátok esetében pedig az alkotó nevét is. A fotómásolatokat ezután az Egyetemes Tizedes Osztályozás helyi változata szerint szakozzák (a szakszámot is a hátsó oldalra írják), majd a külön erre a célra készített fiókokban szakrendben rakják le. (A szakokon belül évek szerint alakul a sorrend.) A kutatók igényeiket az esetek nagy hányadában egyszerűen a katalógus tanulmányozásával kielégíthetik.

Mivel az érdeklődők nagy része egy-egy időszak falragaszait keresi, tervbe vették olyan katalógus felállítását is, mely évek szerint csoportosítva tárja fel a plakátokat. (A két világháború, az őszi-rózsás forradalom és a Tanácsköztársaság falragaszait már most is külön tárolják.) Sor fog kerülni a grafikai plakátokat alkotók névmutatójának elkészítésére is.

Magukat a plakátokat tehát, melyeket többnyire igen romlandó, sérülékeny papírra nyomtak, csak különleges esetekben kell elővenni (kiállítás, nyomdai reprodukálás stb.). A gyűjtemény gondozóit ennek ellenére erősen foglalkoztatja az állományvédelem. A legértékesebb példányokat már két évtizeddel ezelőtt vászonra vonták, ez azonban nem a legkorosabb megoldás. Rövidesen megkezdődik a sérült példányok laminálása (műanyag fóliák közé préselés), amely manapság a legjobbnak tartott állagmegóvási módszer. A legutóbbi időben nyújtott anyagi lehetőségek következtében rendkívül erős lendületet vett a még fel nem dolgozott plakátok fényképezése is, s ha sikerül ezt az ütemet tartani, belátható időn belül a teljes állomány a kutatók rendelkezésére áll. Emellett gondot fordítanak arra is, hogy a régebben beszerzett és már feldolgozott anyag hiányait rendszeres vásárlásokkal pótolják.

*

A Budapest Gyűjtemény plakátjai szerepeltek több kiállításon, például az 1959-es és az 1965-ös politikai plakátkiállításán, az 1960-as, műcsarnokbeli nagy plakáttörténeti kiállításán, a Nemzeti Galériában 1976-ban rendezett „Történelmi sorsfordulók plakátokon” c. kiállításán és az 1977-es Szabó Ervin emlékkiállításán is.

Indali György

A KÖNYVTÁROS SZERKESZTŐ BIZOTTSÁGÁNAK TAGJAI: *André Miklós*, *dr. Arató Antal*, *Bóday Pál*, *dr. Csulák Mihály*, *dr. Hiller István*, *Karácsonyi Jánosné*, *Kellner Béla*, *Kondor Istvánné*, *Kovács Dezső*, *Mártyán Gyula*, *Páldy Róbert*, *Papp István*, *Sallai István*, *Szabó Sándor*, *Szöke Tiborné*, *Takács Miklós*, *Zircz Péter*.